

Het tegoed van het Oude Testament

(1) De dysforische (*) dimensie van het joods-christelijk geloven

Lezing

Psalm 22 (De Nieuwe Bijbelvertaling)

Overweging

Als lezing geen lezing maar iets wat we zingen tussen de lezingen: Psalmen. Er is veel dysforie, verdriet, pijn, depressie in het Eerste Testament. Verdriet om verlies, dood van mensen, verlies van stad en land, ballingschap. Het toppunt is het boek Job. Toch koos ik geen lezing uit Job omdat je dan toch altijd weer die lezing met "Bijbelkunde" nog moet opentrekken en duiden. Hetzelfde met de Klaagzangen van Jeremia die de Kerk bidt op Stille Zaterdag. Dysforie, uitzichtloos lijden, depressie, je vindt ze zonder Bijbeluitleg, zonder duiding, direct herkenbaar, in de Psalmen, in meer dan een derde van de 150 Psalmen, soms als een korte verzuchting ("Ik vind voor m'n onrust geen woorden"), soms als een grondeloze persoonlijke wanhoopskreet zoals in onze Psalm 22.

"Mijn God, roep ik overdag, en gij antwoordt niet, 's nachts, en ik vind geen rust." (vers 3)

"Ik ben geen mens meer" (7)

"Gij hebt me uit de buik van m'n moeder gehaald" (10) – ik was beter niet geboren. Zou het de innerlijke schreeuw zijn van mensen die er een einde aan zoeken te maken?

"Roofzuchtige, brullende leeuwen sperren hun muil naar mij open" (14) – ik hoef niet eens te denken aan wat mensen in Noord-Oost-Kongo te verduren krijgen van gewapende bendes, ik denk aan degene hier in ons land bij wie men de gas- of elektriciteitsmeter komt afsluiten, aan mensen op hun kruisweg langs loketten, aan mensen die gepest worden. "Een woeste bende sluit mij in" (17)

Onze Psalm 22 wordt vaak geciteerd. Om 2 redenen. Omdat de evangelisten hem gebruiken om het Passieverhaal van Jezus te duiden. Maar ten tweede allicht ook omdat hier geen gewelddadige reactie van de bidder komt, noch in de vorm van woede, noch als verzoek van de bidder aan God om de pesters te straffen, liefst met geweld. Woede, wraak, geweld - het zijn verwante thema's, ik laat ze hier terzijde, ze verdienen een aparte aanpak.

Zodra je het Psalmenboek opent, slaan uitzichtloze klachten je tegen (ik voeg hier en daar bij de tekst van de NBV, Nieuwe Bijbelvertaling, een andere vertaling toe. In PS ook 'n paar verwijzingen naar Psalmvertalingen en –uitgaven.)

"Hoor mijn woorden, Heer, sla acht op mijn klagen" (5,2)

"Hoor naar mijn woorden, Heer, versta mijn smartelijk klagen" (WV = Willibrordvertaling 1978)

"Wat ik uitzeg, Heb daar oor voor, ENE, Versta toch mij verzuchting!" (NB = Naardense Bijbel)

“Elke nacht is mijn kussen nat, mijn bed doorweekt van tranen” (6,7)(NBV)

“Drijfnaat maak ik elke nacht mijn bed, mijn sponde spoel ik met mijn tranen weg.” (NB)

“Hoe lang nog wordt mijn hart door verdriet overstelpt” (13,3)

“Hoe lang ... draag ik van dag tot dag zwijgend mijn droefenis?” (WV)

“Tot wanneer draag ik plannen moederziel alleen, verdriet in mijn hart overdag?” (NB)

“Ze vergelden goed met kwaad, ik voel mij van ieder verlaten” (35,12)

“Ze vergelden goed met kwaad, beramen de beroving van mijn ziel.” (NB)

“Ik ben uitgeput, gebroken, met bonzend hart schreeuw ik het uit.” (38, 9)

“Verlamd ben ik, stukgebroken – ik kan schreeuwen, zó hamert mijn hart.” (WV)

“Ik ben verkild, heel diep verslagen, brullen moet ik van de onrust van mijn hart.” (NB)

“Mijn belagers... dag in dag uit verspreiden ze leugens” (38,13)

“Ze leggen strikken zij die mijn ziel zoeken,... drogredenen spellen ze heel de dag.” (NB)

“Niet meer dan lucht is het bestaan van een mens “(39,6 – Job!)

“... de mens, zo fier, is slechts een adem.” (WV)

“... ach, niets dan nevel alle aardmens, nú zo fier.” (NB)

“Tranen zijn mijn brood, bij dag en bij nacht, want heel de dag hoor ik zeggen: ‘Waar is dan je God?’” (42, 4)

“Mijn brood: dat zijn mijn tranen geworden de dag door en de nacht”

“Doordat men heel de dag tot mij zegt: wààr is nu je God?” (NB)

“Klagend loop ik rond, radeloos” (55,3)

“Kreunend dool ik en vind nergens rust.” (WV)

“... in mijn misbaar zwerf ik rond.” (NB)

“Ze wachten hun kans af en bespieden mijn gangen “(56,7)

“... ze scholen samen, liggen op de loer, zij bewaken mijn hielen” (NB)

“Ze hadden een net op mijn weg gespannen, mijn voeten raakten erin verstrikt” (57,7)

“Hun mond loopt over van venijn,
De woorden op hun lippen zijn zwaarden,
Zij denken: wie hoort het?” (59,8)

“Hoor! Zij vieren in grootspraak zich uit:
In hun taal staan de zwaarden getrokken,
Zij denken: ‘Wie staat óns te woord?’” (WV)

“Het water staat mij aan de lippen, ik zink weg in bodemloos slijk” (69,2-3)

En verder nog Psalmen 71, 86, 88, 102, 109, 120, en 140 tot 143

Ook **de situatie van de gemeenschap** van de bidder komt vaak in beeld: “In het hart van de stad heerst onheil en leed, in het hart van de stad heerst ramspoed, het plein – de publieke opinie – is in de greep van bedrog”. (55,12)

Klagen, klagen voor God, klagen als gebed – dat schenkt ons het eerste Testament, we vinden het niet in het Tweede, Nieuwe Testament. Er zijn ook Boetepsalmen, psalmen die schuld belijden. Met Lytta Basset beseffen we dat het ondergane leed, het ons overkomen leed, het schuldeloos lijden, onze persoonlijke en meestal verborgen wonden voor God mogen worden uitgesproken, zo ruw en zo rauw als leed en lijden nu eenmaal is.

Lytta Basset is een Zwitserse protestante die als pastor in de psychiatrie ging werken. Daar ontdekte ze dat patiënten niet geholpen werden door gesprekken over schuld en boete, wel door het uitspreken van het hun aangedane leed. Depressie, erdoor zitten, wat mensen schuldgevoelens bezorgt, is – zo leerde ze – in de eerste plaats zelf diep in de knoei zitten. Daarom ging Lytta Basset, die dacht dat ze haar Bijbel goed kende, het boek Job herlezen. Ze schreef er haar eerste groot en grensverleggend boek over: “Le Pardon Originel”. Wat ‘originel’ is, origineel, oorspronkelijk, in het woord erfzonde is niet de zonde maar onze gebrokenheid, onze miserie, onze persoonlijke pijn – het aangedane leed.

En dat mogen we uitspreken voor God – telkens weer. Wij mogen ook de zwartste uren, de diepste pijn, uitspreken – ook met Psalmen.

In de Psalm, in een overweging komt dan een wending, de bidder vindt God weer, ja, maar voor we aan die wending toe zijn wil ik een andere diepe ervaring van de Psalmen ontsluiten. Want de overweging komt ten diepste ook ... "in de kring van mijn volk" (23 en 26). Dat is het wat psalmen doen, **uitspreken, uitroepen** – dan toch voor de mensen rondom mij, samen met hen. In het samen bidden van de klaagpsalm delen we al met elkaar. Het hoeft niet altijd allemaal in detail gezegd te worden. Zoals in die unieke ritus van De Lier, het breken van brood. De Psalm laat het ons zeggen en bidden met zijn woorden.

En zelfs als ik alleen die Klaagpsalm bid, ook dan ben ik niét alleen, nooit. Psalmen zijn het gebed van de Kerk, wereldwijd. Het is het dagelijks gebed van monniken en vrouwen in slotkloosters, van priesters en religieuzen, van katholieken en protestanten en orthodoxen en anglicanen – én van Joden. Een Psalm kàn men niet alleen bidden, altijd zijn er, overal, in alle werelddelen, mensen die net als wij, net als ik Psalmen aan het bidden zijn – misschien net wel déze Psalm.

Dat geneest dan weer op 'n andere manier, dankzij de woorden "Ik zal u loven in de kring van mijn volk". Dat volk **IS** er. Soms hoorbaar. Een telefoon, een sms, delen via sociale media, - een brief leent er zich uitstekend toe – en, onzichtbaar, maar even werkelijk en echt als telefoon, brief en internet, zijn de bidders wereldwijd die bidden met en voor mij. Zulke rare mensen zijn wij christenen dat wij dat geloven.

En dan is er nog een stap. Psalmen laten het niet van onze stemmingen afhangen wat en hoe wij bidden. Ook als het ons goed gaat – ook in gelukstijden, in euforie - nemen we de dysforie van Psalm 22 in de mond. Dan zijn we solidair met de mensen onder de bombardementen in Syrië of Jemen. Dan bidden we met en voor de vele mensen die elke dag naar de zelfmoordlijn bellen. "De kring van mijn volk" zorgt er dan ook weer voor dat er gedankt wordt, ook al geraken we persoonlijk niet verder dan de psalmklacht "ik vind voor m'n onrust geen woorden".

Is de dysforie dan voorgoed genezen? Ik werd geraakt door wat Lytta Basset in een later boek vertelt, het boek dat ze schreef vele maanden na de zelfdoding van een van haar drie zonen. Ze vertelt het gewoon, voor mij was het een "les". 's Middags gaat ze bidden samen met 'n gemeenschap van protestantse zusters in de buurt, Psalmen, en ze komt getroost en geheeld buiten – maar enkele uren later huilt ze weer uren aan een stuk, kapot van verdriet. Het is zo, het mag.

Geert Delbeke

De Lier, 15 september 2019

(*) Dysforie staat tegenover euforie. De mens is niet alleen maar vreugde. De mens is ook onderhevig aan de wisselvalligheid van gevoelens en stemmingen. De mens lijdt soms, en dit lijden kan de geest en het lichaam helemaal in beslag nemen. Daarom is er in het OT ook plaats voor al deze gevoelens van neerslachtigheid, lusteloosheid, onmacht, klacht, lijden, depressie, de scepsis, de twijfel.

Bijlage: Psalmen in vertaling

Het is handig om de Psalmen als apart boekje bij de hand te hebben. Helaas zijn daarvan nauwelijks uitgaven. Wel zijn veel versies integraal weer te vinden op internet. De ene houdt het graag bij een en dezelfde vertaling, wat het van buiten leren vergemakkelijkt. Nu en dan eens naar 'n andere vertaling kijken verscherpt dan weer de ontmoeting met de tekst.

De KBS (Katholieke Bijbelstichting, Willibordvertaling) biedt "Het Nieuwe Testament met Psalmen en Gebeden" (2017) Uitgeverij Jongbloed 8.75 euro

De monniken en monialen in de Nederlanden gebruiken de vertaling uit de eerste editie van de Willibrordvertaling 1978, werk van de dichters Ida Gerhardt en Marie van der Zeyde. Het is stevige en krachtige taal. De gemeenschap 'Laura van Abt Poimên' (Brugge) gaf die uit in 'n handig boekje, nu uitgeput. Men zoekt middelen voor een heruitgave.

Bij het NBG (Nederlands Bijbelgenootschap) verscheen een versie van de "Bijbel in gewone Taal", maar die krijgt felle kritiek omdat die 'gewone taal' al te gewoon de poëzie en de beeldtaal van de Psalmen weg-vertaalt.

In 2005 verscheen de Naardense Bijbel die zo nauw mogelijk bij het Hebreeuws wil aansluiten, wel in goed Nederlands.

Van de onvolprezen Huub Oosterhuis kennen we natuurlijk "150 Psalmen vrij". Zoals de titel zegt springt de tekst vrij om met de oorspronkelijke Psalm, Oosterhuis' tekst is uitleg, actualisering.

Van **Lytta Basset** verscheen bij de Uitgeverij Averbode nogal wat in het Nederlands. Ook in haar latere boeken herleest ze op een frisse en verrassende manier Bijbelteksten, ook uit het Nieuwe Testament, die we denken te kennen en te verstaan. Enkele gegevens: "Le Pardon originel" werd in het Nederlands bewerkt in twee boeken: "Voor altijd geschonden?" (2001) en "De macht om te vergeven" (2001). Over het Evangelie: "Ik oordeel niemand. Het Evangelie meer dan moraal" (1999). Over de dood van haar zoon schreef ze in 2007 "Ce lien qui ne meurt jamais" (Ed. Albin Michel).